

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ТОРГІВЛІ ЗБРОЄЮ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Дослідження присвячено деяким аспектам державної політики торгівлі зброєю.

Ключові слова: озброєння, міжнародний договір, конфлікт, правова база.

Abstract

The study is devoted to some aspects of the state policy of arms trade.

Keywords: armament, international treaty, conflict, legal framework.

Вступ

Останнім часом відзначається суттєве збільшення кількості та обсягу операцій на світовому ринку зброї. Зростання попиту на ОВТ є наслідком посилення нестабільності у другій декаді ХХІ сторіччя. За наведених обставин існує висока вірогідність ускладнення політичної обстановки і посилення воєнної загрози у довгостроковій перспективі.

Основна частина

Сучасна державна політика у сфері торгівлі озброєнням визначається національними стратегіями країн щодо вирішення основних проблем учасників світового ринку зброї. Глобалізація, яка призводить до зростання економічної та політичної взаємозалежності, змушує країни вживати заходів для забезпечення стабільності та безпеки. Провідні країни активно формують регіональні системи безпеки для запобігання прямій воєнній загрози, але при цьому також продовжується уніфікація правил поведінки на міжнародному рівні з метою забезпечення світової стабільності.

У цьому контексті урахування вимог міжнародних договорів при формуванні політики держави стосовно торгівлі зброєю є необхідною умовою успішної євро-атлантичної інтеграції України. До таких документів необхідно віднести договори, які ухвалені під егідою Європейського Союзу, НАТО, ОБСЄ та Вассенаарської групи [1].

Стратегічний курс України щодо європейської інтеграції пов'язаний з виконанням обов'язків щодо торгівлі зброєю, які мають на меті попередження міжнародно-протиправних дій та підтримання високого рівня безпеки. Крім того, діяльність України на ринку зброї визначається активним співробітництвом нашої держави з НАТО в рамках Ради Євро-Атлантичного партнерства та Програми НАТО «Партнерство заради миру» [2].

На сьогодні важливою складовою формування правових основ державної політики у сфері торгівлі зброєю є зростаюча активність провідних країн у попередженні збройних конфліктів. Одним з ключових методів цього запобігання є посилення міжнародного законодавства у цій сфері. Міжнародний договір про торгівлю зброєю, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 2013 році, встановлює загальні норми для регулювання торгівлі звичайною зброєю та військовою технікою з метою протидії незаконному обігу озброєння [3].

Досвід іноземних країн показує, що відсутність єдиного підходу до класифікації товарів як військового призначення або подвійного використання ускладнює формування принципів державної політики та законодавчої бази в галузі торгівлі зброєю. Тому основним критерієм визначення цих товарів повинна бути

специфіка національних інтересів та готовність дотримуватися міжнародних договорів. У більшості країн сучасна практика укладання угод на ринку зброї передбачає залучення посередників, регулюється законодавством, але відсутність єдиної методології у визначенні правил їх діяльності створює ризики для ринку від організованої злочинності [4].

Для зменшення кількості недобросовісних посередників і підвищення ефективності їхньої роботи в торгівлі зброєю необхідно розробити раціональну державну політику та збалансовану правову базу. Важливо спрямовувати цю політику на запобігання порушень у сфері експортного контролю, встановлюючи відповідальність посередників і передбачаючи різноманітні види покарань від адміністративних до кримінальних.

Збереження міжнародною спільнотою уваги до кодифікації відповідальності за міжнародно-протиправні дії об'єктивно вимагає від держави точного визначення принципів встановлення партнерських відносин з державами-імпортерами ОВТ та контролю за правовим режимом застосування імпортованої зброї. Крім того, система стимулювання законності діяльності суб'єктів торгівлі зброєю дозволить державі попередити своє втягнення у міжнародні конфлікти та вчасно вжити ефективних заходів для збереження міжнародного іміджу, у разі розв'язання збройного конфлікту державою-імпортером зброї. Фактично мова може йти про припинення постачання ОВТ та послуг, а також ефективний тиск на агресора.

Серед варіантів правового забезпечення державної політики у сфері торгівлі озброєння доцільно розглянути досвід США та Росії, які найбільшими світовими експортерами та прямо впливають на розвиток політичної і безпекової обстановки довкола України.

Сполучені Штати Америки визнають важливість міжнародної торгівлі зброєю у своїй зовнішній політиці та стратегії збереження статусу світового лідера. Цей вид економічної діяльності є одним з ключових елементів національної економіки та відображається у законодавстві, зокрема в Законі США Про управління експортом озброєння.

Згідно з цим законом, продаж озброєнь країнам-партнерам залежить від зовнішньополітичних пріоритетів США та спрямований на зміцнення міжнародної стабільності і безпеки. Керівництво Сполучених Штатів має повноваження затверджувати такі угоди та надавати дозволи на продаж зброї з урахуванням національних інтересів та міжнародних обмежень, що регулюються Організацією Об'єднаних Націй. Таким чином, міжнародна торгівля зброєю стає інструментом реалізації зовнішньополітичних цілей Сполучених Штатів Америки. [5].

У контексті виконання цього закону, Державний департамент США визначений основним координатором заходів щодо передачі озброєння та ліцензування експорту озброєння, військової техніки, технологій і послуг. Згідно з позицією Державного департаменту США, операції з озброєнням та військовою технікою належать до основних інструментів американської зовнішньої політики, які використовуються для формування тенденцій стратегічного розвитку безпекової обстановки у світі. Виходячи з цього, американське керівництво під час прийняття рішень на дозвіл щодо продажу озброєння та військової техніки повинне враховувати їх наслідки для розвитку обстановки у політичній, економічній, безпековій та гуманітарній сферах, а також міжнародних режимів експортного контролю. За наведених обставин, кожна угода стосовно передачі озброєння та військової техніки схвалюється за умови її відповідності зовнішньополітичному курсу та національним інтересам США.

З метою захисту геополітичних інтересів та збалансованої взаємодії з НАТО, уряд Російської Федерації акцентує увагу на розвитку співробітництва в галузі оборонної та військово-технічної сфер. Підкреслюється значущість використання терміну "військово-технічне співробітництво", що дозволяє уникнути негативних конотацій, пов'язаних із "торгівлею озброєнням".

Поміж значними економічними вигодами, що настають у зв'язку з міжнародними санкціями, геополітичні аспекти торгівлі зброєю та військовими послугами використовуються для уникнення політичної ізоляції Росії. Російське законодавство містить норми, спрямовані на це. Згідно із Законом РФ "Про військовотехнічне співробітництво Російської Федерації з іноземними державами" від 1998 року, зміцнення воєнно-політичних позицій Росії у різних регіонах світу є одним із пріоритетних завдань. У широкому контексті це свідчить про курс Росії на здобування позиції лідера у регіонах національних інтересів, відновлення зон виключного російського інтересу та забезпечення на їх території стратегічної

стабільності і оборонної безпеки, посилення спроможності впливати на регіональні й глобальні політичні процеси.

Відповідно до цього, серед принципів російської державної політики у сфері ВТС визначено пріоритетність інтересів держави та забезпечення взаємної прийнятності воєнно-політичних і воєнно-економічних інтересів РФ й іноземних держав.

Разом з тим, застосування силових методів захисту національних інтересів продемонструвало вибірковий підхід російського керівництва до інших задекларованих принципів здійснення військово-технічного співробітництва. Зокрема, Росія фактично припинила виконання міжнародних договорів про нерозповсюдження ядерної зброї, скорочення озброєнь та роззброєння, заборону та знищення хімічної, біологічної та інших видів зброї масового ураження, а також міжнародних зобов'язань у сфері контролю за експортом продукції військового призначення, товарів і технологій подвійного призначення.

Таким чином, слід сказати, що Росія має можливість використовувати військово-технічне співробітництво для встановлення союзницьких відносин з іноземними державами у воєннополітичній та воєнно-економічній сферах [6].

Висновки

Таким чином, зростаюча конкуренція між державами за геополітичну впливовість призводить до збільшення обсягів торгівлі озброєнням та військовою технікою. Одночасно, швидкий технологічний прогрес в країнах третього світу відкриває можливості для нових виробників та торговців ОВТ, збільшуючи конкуренцію на ринку. Зростаюча загроза конфліктів з використанням високотехнологічної зброї підкреслює необхідність міжнародного контролю за рухом озброєння та запобігання розповсюдженню зброї масового знищення. Важливе значення надається також введенню уніфікованих міжнародних норм для діяльності посередників у торгівлі зброєю, що допоможе у позбавленні «сірого» ринку. Ці тенденції безпосередньо впливають на роль держави на ринку озброєння. При цьому, оптимізація правових засад державної політики у цій галузі сприятиме національній безпеці, ефективності оборонного комплексу та розвитку партнерських відносин з провідними державами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Hamilton T.. Regulating the arms trade – the potential of international criminal law. International crimes database. 2015. ICD Brief December.
2. Greene O.. Examining international responses to illicit arms trafficking. Crime, Law and Social Change. 2000.
3. The Arms Trade Treaty At a Glance. Arms Control Association [Digital source]. URL: <https://www.armscontrol.org>
4. Elise Keppler. Comment, Preventing Human Rights Abuses by Regulating Arms Brokering: The U.S. Brokering Amendment to the Arms Export Control Act. Berkeley Journal of International Law [Digital source]. URL: <http://www.berkeleyjournalofinternationallaw.com/wpcontent/uploads/2015/07/PreventingHuman-Rights-Abuses-by-Regulating-Arms-Brokering-The.pdf>
5. Arms Export Control Act. Public Law 90–629. As Amended Through P.L. 115–232, Enacted August 13, 2018 [Digital source]. URL: <https://legcounsel.house.gov/Comps/Arms%20Export%20Control%20Act.pdf> A title is from a screen.
6. Виклики для систем контролю над експортом озброєнь України і РФ [Digital source]. URL: https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/RPS_15_Arms_Export_Control_UKR.pdf

Карабун Ірина Сергіївна – студентка факультету інтелектуальних інформаційних технологій та автоматизації, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: irinakarabun@gmail.com

Корнієнко Валерій Олександрович – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціально-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: valkorney1958@gmail.com

Karabun Iryna – student of the faculty of intellectual information technologies and automation, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, e-mail: irinakarabun@gmail.com

Kornienko Valerii – Dr. of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, e-mail: valkorney1958@gmail.com